

w Niemczech Wschodnich i w Polsce, jak również zróżnicowania wynikające z odmiennego kontekstu zachodzenia tych procesów po przeciwległych stronach Odry. Jak podkreślał we wprowadzeniu do swojego referatu dr Ralph-Elmar Lungwitz, po roku 1989 Niemcy Wschodnie podlegały modernizacji przeprowadzonej poprzez przeniesienie zachodniemieckiego systemu instytucjonalnego oraz wprowadzenie w sferę wysokich płac przez korzystną wymianę waluty, natomiast Polska budowała nowe instytucje na własną rękę na gruzach poprzedniego systemu przy jednoczesnej inflacyjnej deprecjacji waluty prowadzącej do wejścia w sferę relatywnie niskich płac. Co za tym idzie, mimo systemowych podobieństw w punkcie wyjścia, sam przebieg transformacji musiał przyjmować w tych okolicznościach zdecydowanie odmienną formę. Jednocześnie wielokrotnie podkreślano, że przebieg procesów transformacyjnych należy już dzisiaj do sfery uwarunkowań historycznych raczej niż problemów współczesności. Ze względu na wspólną integrację w ramach Unii Europejskiej dawne podziały ery transformacji nie przestają być może realne, jednakże przestają odgrywać pierwszoplanową rolę.

Konferencja zapewniła interesujące forum do dyskusji nad problematyką transformacji systemowej. Problematyka, ta nie odgrywa dziś już tak istotnej roli w dyskursie nauk społecznych, jak miało to miejsce w latach 90., ale pozostaje mimo wszystko jednym z wciąż ważkich tematów.

Piotr Cichocki

DOKĄD ZMIERZAJĄ NIEMCY? REFORMY GOSPODARCZE I SPOŁECZNE

25 października 2007 r. odbyła się w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie konferencja naukowa pt. „Dokąd zmierzają Niemcy? Reformy gospodarcze i społeczne”. Została ona zorganizowana przez Zakład Badań nad Gospodarką Niemiecką Instytutu Gospodarki Światowej. W konferencji wzięli udział naukowcy z Szkoły Głównej Handlowej, Akademii Ekonomicznych z Katowic i Poznania, Uniwersytetu Wrocławskiego i Zielonogórskiego, Instytutu Zachodniego z Poznania oraz z Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie.

Otwarcia konferencji dokonała kierownik Zakładu Badań nad Gospodarką Niemiecką prof. dr hab. B. Brocka-Palacz, która zwróciła uwagę na istotną wagę dokonywanych od kilku już lat w Niemczech reform gospodarczo-społecznych.

Konferencja składała się z trzech sesji. Na pierwszej zostały zaprezentowane trzy referaty. Dotyczyły one reform w RFN rynku pracy (doc. dr hab. T. Budnikowski z Instytutu Zachodniego), przeprowadzonych w ostatniej dekadzie w tym kraju reform finansów publicznych (prof. B. Brocka-Palacz z Zakładu Badań nad Gospodarką Niemiecką SGH) oraz istniejących tam warunków dla rozwoju innowacji i przedsiębiorczości (dr W. Burzyński z Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur).

Doc. T. Budnikowski rozpoczął od ukazania przyczyn reform rynku pracy. W tym celu wskazał na specyficzne cechy tego rynku, a mianowicie wysoki poziom kosztów

towarzyszących oraz jego ograniczoną elastyczność, związaną w dużej mierze z występowaniem wysokiego i długookresowego zabezpieczenia z tytułu bezrobocia. Dalsze rozważania poświęcone były charakterystyce uregulowań wprowadzonych w ramach reform rynku pracy, a stanowiących wyniki prac Komisji Hartza oraz ich efektów. Uregulowania te przewidywały wspieranie własnej aktywności zawodowej bezrobotnych, skrócenie otrzymywania zasiłku (*Arbeitslosengeld I*), zastosowanie nowych form zatrudnienia w ograniczonym czasie pracy, wykorzystanie nowych form pośrednictwa pracy oraz połączenie zasiłku z zapomogą socjalną (tzw. *Arbeitslosengeld II*).

T. Budnikowski ocenił pozytywnie efekty wprowadzonych rozwiązań, gdyż przyczyniły się one do wzrostu liczby osób prowadzących własną działalność gospodarczą oraz osób aktywnych zawodowo. Podkreślił jednak również, że stopa bezrobocia jest w RFN nadal wysoka.

Prof. B. Brocka-Palacz zajęła się omówieniem dwóch reform finansów publicznych, a mianowicie podjętej przez koalicję *SPD* i Zieloni/Sojusz '90 (pod kierunkiem ministra Eichela) oraz realizowanej przez rząd wielkiej koalicji (*CDU/CSU* i *SPD*). Na wstępie wyjaśniła, dlaczego działania na rzecz zreformowania finansów publicznych stały się konieczne. Zdaniem referentki zaważyły na tym trzy zasadnicze przyczyny — istnienie w Niemczech wysokiego długu publicznego, obowiązywanie tam doktryny opartej na zasadach ekonomiki podaży oraz konieczność spełniania tzw. kryteriów konwergencji.

Szczegółowo zostały przedstawione przyczyny, jakie zaważyły na wystąpieniu wysokiego zadłużenia (przyczyny koniunkturalne, strukturalne, polityczne, prawne, a także uwarunkowania specyficzne dla RFN, a wynikające z finansowania zjednoczenia gospodarczego Niemiec ze środków publicznych oraz z systemu federalnego).

Referentka zwróciła uwagę na istnienie zasadniczych różnic między obu reformami, a dotyczących ich koncepcji i efektów. Pierwsza z tych reform polega na poszukiwaniu oszczędności, dokonywaniu cięć we wszystkich grupach wydatków publicznych, w tym w środkach przeznaczonych na cele inwestycji publicznych, a druga — na tworzeniu bodźców dla ożywienia gospodarczego (rozszerzanie inwestycji publicznych, polityka prorodzinna) i na zwiększaniu dochodów budżetów (podniesienie VAT i likwidowanie zwolnień podatkowych). Skuteczna okazała się reforma podjęta przez wielką koalicję, gdyż zmiany w systemie podatkowym oraz następujące ożywienie gospodarcze doprowadziły do istotnego wzrostu dochodów budżetowych. B. Brocka-Palacz wyjaśniła niepowodzenie pierwszej z reform spowodowane niskim tempem wzrostu gospodarczego. Prowadziło ono w konsekwencji do obniżenia wpływów podatkowych.

Dr W. Burzyński przeanalizował warunki do rozwoju innowacji i przedsiębiorczości w Niemczech w porównaniu z Polską i Indiami. Objęcie analizą tego ostatniego kraju wyjaśnił dwoma okolicznościami, a mianowicie jego rosnącą pozycją w zakresie nauki i techniki oraz pogłębiającą się współpracą indyjsko-niemiecką. W przeprowadzonych porównaniach zostało wykorzystanych wiele elementów (w tym także istniejące uregulowania prawne, rozwiązania w zakresie edukacji). Referent pokazał, że najkorzystniejsze warunki dla rozwoju innowacji i przedsiębiorczości istnieją w RFN, choć są dziedziny, w których wykazuje ona określoną słabość (oświata).

W toku drugiej sesji przedstawiono dwa referaty. Przedmiotem ich były reformy świadczeń systemu emerytalnego (dr S. Płóciennik z Uniwersytetu Wrocławskiego) oraz zmiany w polityce energetycznej Niemiec (dr I. Bil z Zakładu Badań nad Gospodarką Niemiecką SGH). Pierwszy z referatów obejmował rozważania o charakterze teoretycznym na temat typów systemu świadczeń emerytalnych oraz analizę przeobrażeń, jakim system ten

uległ w Niemczech. Zdaniem referenta dokonane zmiany mają w znacznej mierze charakter kosmetyczny. System niemiecki jest nadal w decydującej mierze systemem solidarnościowym, jakkolwiek obejmuje również część innowacyjną. Zawiera ona zachęty do oszczędzania dodatkowo na starość. Bilans demograficzny Niemiec jest już od wielu lat negatywny i stąd też wg S. Płociennika niezbędne są dalsze reformy systemu, rozbudowa części innowacyjnej.

I. Bil zwrócił uwagę na istotną rolę RFN w kształtowaniu polityki energetycznej Unii. Niemcy wywarły poważny wpływ na kształt propozycji zgłoszonych przez Komisję Europejską w zakresie problematyki energetycznej. Przedstawił również zmiany, jakie dokonały się w priorytetach polityki energetycznej Niemiec pod rządami powstałej w 2005 r. wielkiej koalicji. Zastanawiał się również, czy koalicja jest w stanie zrealizować podjęte zobowiązania.

W trzeciej sesji również zaprezentowano trzy referaty. Poświęcone były one wpływowi niemieckiego przywództwa w Radzie Unii Europejskiej na sytuację jednoczącej się Europy (prof. T. Sporek z Akademii Ekonomicznej w Katowicach), oddziaływaniu integracji europejskiej na kształtowanie się niemieckich obrotów handlowych (dr R. Stefański z Akademii Ekonomicznej w Poznaniu) i skutkom otwarcia granicy z Polską na gospodarkę niemieckich obszarów przygranicznych (dr Z. Świątkowski z Uniwersytetu Zielogórskiego).

T. Sporek sformułował i próbował uzasadnić tezę, że żadna z dotychczasowych prezydencji nie była tak efektywna z punktu widzenia rozwoju integracji europejskiej jak ostatnia prezydencja niemiecka. Niemcy przyczyniły się bowiem do przełamania kryzysu wokół konstytucji europejskiej, odgrywały ważną rolę w rokowaniach nad traktatem mającym zastąpić traktat o konstytucji europejskiej, jak i przyczyniły się np. do podjęcia decyzji o redukcji cen telefonii komórkowej.

R. Stefański poddał analizie zarówno statyczne, jak dynamiczne efekty integracji europejskiej. Szczególnie dużo miejsca poświęcił przy tym wpływowi rozszerzenia na Wschód na niemiecki handel zagraniczny. Jego zdaniem rok 2004 nie miał jedynie znaczenia symbolicznego, chociaż efekt przesunięcia handlu był w przypadku wymiany handlowej Niemiec tylko nieznaczny. Udział nowych krajów członkowskich w tej wymianie rósł jednak kosztem starych państw członkowskich.

Z. Świątkowski pokazał, że otwarcie granicy z Polską nie miało istotniejszych skutków dla gospodarki niemieckich obszarów przygranicznych. Wbrew alarmistycznym prognozom nie nastąpiło „zalanie” siłą roboczą z nowych krajów członkowskich, w tym z Polski, tych obszarów, na co wpływała malejąca tam oferta pracy. Rozwój handlu zagranicznego granicznych nowych landów RFN z nowymi krajami UE, a w szczególności z Polską był zróżnicowany. I tak np. eksport Brandenburgii wykazywał wzrost, podczas gdy eksport Saksonii zmalał.

Przedstawione referaty były przedmiotem ożywionej dyskusji. Toczyła się ona w szczególności wokół takich kwestii, jak rola Niemiec w rozwoju integracji europejskiej, ocena działalności Komisji Hartza, kierunki rozwoju i osiągnięcia niemieckiej energetyki, struktura geograficzna długu publicznego RFN i przyczyny dość słabej migracji obywateli polskich do nowych landów RFN.

Reasumując, konferencję można ocenić jako bardzo owocną. Warto przy tym podkreślić, że niektóre przedstawione w referatach wyniki badań mogłyby być wykorzystane w polskiej polityce gospodarczej. Dotyczy to np. ustaleń na temat reform rynku pracy i metod reformowania finansów publicznych.

Piotr Kalka

